

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-2>

УДК 33:004

Гринько Тетяна Валеріївна

доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки,
професор кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7882-4523>

Петриняк Уляна Ярославівна

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3295-4792>

Андруша Володимир Валерійович

аспірант кафедри економіки,
Класичний приватний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5064-4960>

Tetyana Hrynko, Ulyana Petrynyak

Oles Honchar Dnipro National University

Volodymyr Andrusha

Classical Private University

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПОКРАЩЕННЯ КРЕАТИВНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

DIGITALISATION OF BUSINESS PROCESSES: KEY TRENDS AND IMPROVING STAFF CREATIVITY

Анотація. У статті досліджено ділову активність бізнес-процесів, враховуючи оптимізацію діяльності бізнесу на основі креативності, а також адресний підхід бізнес-структур в умовах воєнного стану, переміщення підприємств з окупованих територій, та доступ до фінансових ресурсів. Визначено поняття «цифровізації підприємницької діяльності» та впровадження її на вітчизняних підприємствах. Розглянуто діджиталізацію підприємницької діяльності, що сприяє розвитку нових видів бізнесової діяльності з врахуванням креативного потенціалу персоналу, що вплине на конкурентоспроможність підприємства України. Особливого значення цифровізація набула під час пандемії, спричиненої COVID -19, де відіграла важливу роль щодо інновацій, креативних рішень у бізнесі та сталого розвитку конкурентного середовища. Проведений аналіз сприяє налагодженню внутрішніх та зовнішніх зв'язків, охоплюючи усі сфери економіки та бізнесу, використовуючи ІТ технології у своїй господарській діяльності і прагнуть зайняти відповідну нішу у даному сегменті.

Ключові слова: цифровізація, конкурентоспроможність, публічне управління, бізнес-процеси, підприємницька діяльність, персонал.

Summary. The article examines the business activity of business processes, taking into account the optimization of business activities based on creativity, as well as the targeted approach of business structures in the conditions of martial law, the relocation of enterprises from the occupied territories, and access to financial resources. The concept of "digitalization of business activity" and its implementation at domestic enterprises is defined. Digitization of entrepreneurial activity promotes the development of new types of business activity, taking into account the creative potential of personnel, which will affect the competitiveness of the enterprise. Digitalization has gained particular importance during the pandemic caused by COVID-19, where she played an important role in innovation, creative business solutions and sustainable development of the competitive environment. The conducted analysis contributes to the establishment of internal and external relations, covering all areas of the economy and business, using IT technologies in their economic activities and striving to occupy a suitable niche in this segment. The conducted analysis contributes to the establishment of internal and external relations, covering all spheres of economy and business. Digitalization opens up new opportunities, and most importantly, it helps to optimize and improve the company's activities, which is especially relevant for Ukrainian business. Technologies are an integral part of the development of any company. Quite recently, the problems of building and improving business processes began to be solved with the help of digitalization. In general, digital transformation can implement rationalization in

three global areas: document flow, data analysis, and organizational activity. Over time, digital transformation will permeate all spheres of the economy, and entrepreneurs must respond to these changes. This process will help to optimize both the main business processes and auxiliary ones with managers. At the current stage, there are a large number of digital tools, among which you can choose the appropriate direction of digitization of the business itself. The implementation of digital accounting allows to effectively organize incoming and outgoing logistics, to make management decisions in real time.

Keywords: digitalization, competitiveness, public administration, business processes, armed forces, entrepreneurial activity, personnel.

Постановка проблеми. Цифровізація за нових умов господарювання торкнулася усіх сфер сучасного суспільства і є визначальною тенденцією розвитку як персоналу, так і відповідних галузей, проєктів, стратегій у бізнес-структурах. За нових умов розвитку економіки конкуренція між суб'єктами господарювання загострює боротьбу між ними, де цифрові технології – один із головних факторів зростання як світової так і української економіки, що мають вплив на підвищення продуктивності персоналу, яку отримують бізнес-структури впродовж останніх років і дають змогу підвищити цінність послуг та товарів. Побудувавши цифрове суспільство, цифрова економіка пронизує всі сектори за категоріями такими як: державний, приватний, фінансовий та оборонний сектори послуг. Перехід бізнес діяльності з реального світу у віртуальний (онлайн) дав можливість багатьом підприємствам продовжити роботу в умовах воєнного стану, який існує на сьогоднішній день. Одним з шляхів покращення ринкового середовища та підвищення конкурентоспроможності їх продукції є співпраця з успішними підприємствами Європи, зокрема на територіях близьких до кордону. Забезпечення конкурентоспроможності є в основі успішної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки в ринкових умовах розвивається підприємство, яке адаптується до умов навколишнього середовища і при цьому може посилювати (або зберігати) власну конкурентну позицію та функціонувати. Також у глобальному середовищі формують механізм взаємозв'язків із врахуванням індивідуального підходу до споживачів, бізнес-партнерів, із залученням міжнародних мережових структур [8]. Сьогодні цифрові технології впроваджуються як частина бізнес-процесів, а їх повсюдне застосування проглядається в усіх сферах життя, оскільки: їх експонентне зниження вартості у поєднанні з наявними хмарними послугами знижує капіталовкладення, необхідні для здійснення діяльності; їх застосування зменшує витрати, збільшує продуктивність та ефективність прийняття рішень; вони стають дешевшими та, відповідно, доступнішими завдяки безкоштовному контенту та послугам; вони можуть використовуватися для створення унікальних продуктів [7].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням та аналізом даної проблеми займалися як українські, так і європейські науковці.

Серед них можна виділити: Т. Гринько [4], С. Коляденко та Г. Чмерук, які приділили увагу вивченню змісту поняття «цифрова економіка», яке використовується на рівні урядових та міждержавних відносин [6; 11], А. Петриняк, О. Гудзь, який проаналізував вплив цифрової економіки на умови господарювання, враховуючи передумови, можливість й заходи щодо зміни цінностей, пріоритетів та орієнтирів побудови якісно нових моделей управління підприємствами на основі сучасних цифрових технологій, що забезпечить перенесення акцентів на відкритість, демократизацію, соціологізацію, креативність організаційних процесів [1], В. Іванишин, М. Кравченко, В. Загорський [5], а також Стрілець А.Ю. [12], який дав оцінку цифровізації бізнес-процесів під час війни в Україні та її впливу на бізнес, та інші.

Метою статті є узагальнення цифровізації бізнес-процесів у значно ширшому розумінні в усіх сферах діяльності підприємств, що сприятиме генеруванню нових ідей та підвищить креативність, інноваційність підходів до їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бізнес-структури та ринок праці в Україні пройшли кілька еволюційних етапів своєї діяльності в нових умовах воєнного стану. Наприкінці лютого та березні 2022 р. активність на ринку праці різко скоротилася, в країні закрилася велика кількість бізнес-структур, а персонал втратив роботу. Перемістити колектив або частину персоналу у безпечні регіони чи інші країни та продовжити роботу мали змогу лише окремі підприємства. Переважно це були представники ІТ-сектору. Держстат України повідомляє, що урахуваючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією, відповідну статистичну інформацію буде оприлюднено після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану війни [2]. Цифровізація бізнес-процесів є ключовим фактором для різних груп населення України, які зазнали змін за останні два роки, що внесло корективи в еволюцію бізнесу та майбутньої трансформації. Це тренд, який сприятиме розвитку економіки, підвищуючи купівельну спроможність населення, та є надійним інструментом подолання бідності. Вирішення проблеми цифровізації бізнес-процесів у період війни та післявоєнного відновлення має стати

важливим питанням економічної політики, сприяння оплати праці персоналу є складним завданням, враховуючи соціально-економічний та військово – політичний стан у якому перебуватиме Україна. Важливою має стати розробка ефективної системи управління (механізмів та інструментів її реалізації), з урахуванням питань бізнесу, ІТ – технологій, розвитку спеціальних навичок, а також підвищення рівня соціального-економічного захисту та безпеки. Тому власники підприємницьких структур активно запроваджують діджиталізацію у господарську діяльність. Незважаючи на пошкваллення економічної активності та поступове «повернення» бізнесу до роботи, багато підприємств не відновили свою діяльність, що позначається на ринку праці.

Війна призвела до втрати значної кількості кваліфікованої робочої сили не лише через міграцію до сусідніх країн [10], але й через загибель (серед них медики, юристи, вчителі, ІТ-спеціалісти, журналісти). Для того щоб бути конкурентоспроможним в сучасних умовах необхідно впроваджувати нові підходи до підприємництва з використанням діджиталізації. Відповідно, цифрові тренди – це напрями розвитку цифрових технологій, що стають головним джерелом конкурентоспроможності і включають в себе:

- розвиток сфери Інтернету речей (Internet of things, IoT);
- цифрові трансформації як окремих бізнесів, так і цілих секторів;
- економіку спільного користування (sharing economy);
- віртуалізація фізичних інфраструктурних ІТ-систем;
- штучний інтелект (ШІ, з англ. artificial intelligence, або AI);
- цифрові платформи [3].

До 24 лютого 2022 року для здійснення підприємницької діяльності достатньо побудувати, або взяти в оренду приміщення, маючи в розпорядження фінансові ресурси, то сучасний ретейлер, хоче бачити асортимент продукції перед здійсненням вибору. Залучення нових клієнтів, в сучасних умовах вимагає цифрових даних, споживачі управляють особистими і професійними відносинами в online – режимі. Під впливом різних факторів бізнес зазнає змін, що призводить до перегляду моделей управління, а саме: реалізацію проектів побудови твердої інфраструктури:

- розбудова фіксованої інфраструктури до мережі Інтернет;
- розбудова інфраструктури мобільного Інтернету;
- розбудова радіо інфраструктури для проектів Інтернету речей;
- розбудова інфраструктури громадського доступу до Wi-Fi, де він відсутній;

– створення інфраструктури кібербезпеки та «м'якої інфраструктури» – тобто інфраструктури ідентифікації та довіри (citizen ID, mobile ID, bank ID), інфраструктури відкритих даних, державних послуг (e-government), е-комерції та е-бізнесу, блокчейн-інфраструктуру. Відповідно, діджиталізація є одним з найважливіших напрямів, який сприятиме здійсненню нових технологічних процесів, оптимізуючи виробничі процеси для збереження грошових та часових ресурсів, а також навколишнє середовище, загалом. Але існують і проблеми, які перешкоджають розвитку в Україні цифрових трендів та трансформації української економіки в цифрову:

1. Інституційні, до яких відносять:
 - Низька включеність державних установ щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства;
 - Невідповідність профільного законодавства глобальним викликам та можливостям (прогресивні розроблені законопроекти досі не стали законами);
 - Невідповідність національних, регіональних, галузевих стратегій та програм розвитку цифровим можливостям.
2. Інфраструктурні:
 - Низький рівень покриття території країни цифровою інфраструктурою;
 - Відсутність окремої цифрової інфраструктури;
 - Нерівний доступ громадян до цифрових технологій та нових можливостей (цифрові розриви).
3. Екосистемні:
 - Слабка державна політика щодо стимулів та заохочень розвитку інноваційної економіки;
 - Незрілий ринок інвестиційного капіталу;
 - Дефіцит висококваліфікованих кадрів для повноцінного розвитку цифрової економіки та цифровізації загалом.
4. У сфері електронного уряду та урядування («держава у смартфоні»):
 - Низький рівень автоматизації та цифровізації державних послуг через слабку мотивацію урядових установ (немає повного розуміння потенційної вигоди від тотальної цифровізації).

Цифровізація у діяльності будь-яких органів управління відіграє важливу роль. Проте низький рівень компетентності цифрової компетентності спостерігається не лише серед населення (платників податку), але і серед працівників державного сектору та контролюючих органів. Загальна оцінка цифрової грамотності громадян свідчить про те, що 53% громадян перебувають нижче позначки «базовий рівень». До того ж, аналіз рівня володіння цифровими навичками відображає стійку залежність між віком і цифровою грамотністю. У групі віком 40–49 років переважають ті, що не мають достатніх цифрових навичок [9].

Висновки. Цифрова трансформація надала великим бізнес-структурам гнучкості та високої продуктивності його персоналу, що вплинуло як на прибутковість, так і на близькість персоналу до клієнта. Також діджиталізація підприємств сприятиме розвитку та відновленню нових видів бізнесової діяльності, пов'язаних з економічними відносинами, що сприятимуть розкриттю креативного та інтелектуального потенціалу персоналу, що підвищить конкурентоспроможність підприємства, оскільки нові умови ведення бізнесу змушують пристосовуватися до вимог цифрових інновацій. Також є певні можливості, які надає «тренд» для України:

- підвищення конкурентоздатності економіки;
- розвиток ринку праці та цифрової економіки тощо;
- нові індустрії та галузі, відповідно і професії і робочі місця;

- розвиток інноваційного підприємництва;
- зростання продуктивності як чинника прибутковості;
- підвищення якості державних послуг;
- ущільнення кількості працівників державного апарату завдяки автоматизації рутинних повторюваних процесів;
- зменшення вигорання на робочому місці.

Тому будь-які зміни для бізнес-структур в умовах сьогодення здатні створити гнучкі моделі роботи, маючи потенціал для успіху, враховуючи ресурсне та фінансове забезпечення цифровізації бізнес-структур. Цифровізація є одним з важливих напрямів, який стає звичним явищем і дає можливість доступу до трансформації споживчої поведінки, а також оплати сучасними електронними платіжними засобами, що сприятиме здійсненню бізнес-структури.

Список використаних джерел:

1. Гудзь О.Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 2. С. 4–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2018_2_3
2. Державна Служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
3. Діджиталізація: як не втратити конкурентну перевагу. 2021. URL: <http://www.management.com.ua/notes/digital-innovation.html>
4. Гринько Т.В. Підприємництво: сучасні виклики, тренди та трансформації : моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2023. 350 с.
5. Загорський В.С. Прогнозування та управління соціально-економічними процесами в регіоні : монографія / за наук. ред. чл.-кор. НАН України, д.е.н., проф. В.С. Загорського. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2016. С. 127–132.
6. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmarpr_2016_6_11
7. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Цифрова трансформація бізнесу: виклики і можливості для партнерства» (9-10 вересня 2021 р., м. Мелітополь). URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>
8. Петриняк У.Я. Підприємництво: сучасні виклики, тренди та трансформації : моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2023. 350 с. С. 50–70.
9. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова від 3 березня 2021 р. № 179. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text21>
10. Станом на 21 червня 2022 р. кількість українців, які перебували в країнах Європи і отримали статус біженця чи тимчасово переміщеної особи становив 5 256 378 осіб. Докладно див.: Individual refugees from Ukraine recorded across Europe, Operational Data Portal Ukraine Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
11. Чмерук Г.Г. Цифрова економіка як окремий сектор національної економіки держави: *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 27(2). С. 92–97. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27(2))
12. Шевченко О.Л., Стрілець А.Ю. Цифровізація бізнес-процесів під час війни. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи : збірник тез та доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 08 грудня 2022 р.). Київ, 2022. С. 246–247.

References:

1. Hudz O. E. (2018) Digital economy: changing values and orientations of enterprise management. *Economy. Manager. Business*, no. 2, pp. 4–12. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2018_2_3
2. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://ukrstat.gov.ua>
3. Digitalization: how not to lose a competitive advantage (2021). Available at: <http://www.management.com.ua/notes/digital-innovation.html>
4. Hrynko T. V. (2023) *Entrepreneurship: modern challenges, trends and transformations*: monogr. / general ed. Dr. Econ. Science, Prof. T. Hrynko. Dnipro: K. O. Bila Publisher, 350 p.
5. Zahorsky V. S. (2016) *Forecasting and management of socio-economic processes in the region*: monograph / col. author; for sciences ed. member-cor. NAS of Ukraine, Doctor of Economics, Prof. V. S. Zahorskyi. Lviv: LRIDU NADU, pp. 127–132.

6. Kolyadenko S. V. (2016) Digital economy: prerequisites and stages of formation in Ukraine and in the world. *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*, no. 6, pp. 105–112. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2016_6_11
7. Markevich K. (September 9-10, 2021) Digitization: advantages and ways to overcome challenges, materials of the International Scientific and Practical Conference "Digital Transformation of Business: Challenges and Opportunities for Partnership". Available at: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>
8. Petrynyak U. Ya. (2023) *Entrepreneurship: modern challenges, trends and transformations*: monogr. / for general ed. Dr. Econ. Science, Prof. T. Hrynko. Dnipro: K.O. Bila Publisher, 350 p., pp. 50–70.
9. On the approval of the National Economic Strategy for the period until 2030: Resolution dated March 3, 2021. No. 179. Cabinet of Ministers of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
10. As of June 21, 2022 the number of Ukrainians who were in European countries and received the status of refugees or temporarily displaced persons was 5,256,378. For details, see: Individual refugees from Ukraine recorded across Europe, Operational Data Portal Ukraine Refugee Situation. Available at <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
11. Chmeruk H. G. (2019) Digital economy as a separate sector of the national economy of the state: *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*, vol. 27(2), pp. 92–97. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27(2))
12. Shevchenko O. L., Strilets A. Iu. (December 8, 2022) Tsyfrovizatsiia biznes-protsesiv pid chas viiny [Digitalising business processes during the war]. *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy: zbirnyk tez ta dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kyiv, pp. 246–247.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2024